prof. dr. sc. Anđela Frančić

Uklesana u kamen, napisana rukom ili otisnuta strojem – imena su nepatvoreni svjedoci vremena u kojemu nastaju. Iz toponima i antroponima zasvjedočenih na hrvatskome tlu iščitava se mozaička slika povijesti hrvatskog naroda i njegova jezika. Na potvrde prethrvatske, romanizirane i romanske, toponimije te njezinu vrlo ranu prilagodbu hrvatskomu jeziku nailazimo diljem istočnojadranskoga obalnog i otočnog područja, od Istre (*Raša* < *Arsia, Labin* < *Albona, Plomin* < *Flanona…*) do dubrovačkoga primorja i otočja (*Konavle* < *Canabbula*, *Lastovo* < *Ladesta*, *Gruž* < *Gravosa*, *Cavtat* <* *Сьvътатъ* < civitate…). Hrvatski je sjever antičkim imenskim prežicima kudikamo siromašniji – horonim *Srijem* (< *Sirmium*), ojkonim *Sisak* (< *Siscia*) i hidronim *Vuka* (< *Ulca*) rijetki su primjeri antičke imenske starine.

Antroponimijska građa pruža podatke o srednjovjekovnom etničkom sastavu primorskih gradova te oslikava tijek romansko - hrvatske simbioze , od početnih dodira do posvemašnjega pohrvaćivanja . To je pohrvaćivanje u svakome pojedinom gradu imalo vlastiti ritam . Tako se npr . veću 10. st . u pripadnika uglednih zadarskih obitelji sreću hrvatska imena (*Dobroša*, *Dobro*), s vremenom raste broj izvedenica tvorenih hrvatskim sufiksima (*Petronja*, *Domača*, *Petriša*, *Gavže*…), a u 12. st . u Zadru , kazuju to imenske potvrde , dolazi do prevage hrvatskoga etničkog elementa.

U imenima su zasvjedočene mnoge povjesnojezične promjene , npr . metateza likvida (*Scardona* > *Skradin*); lat . /ă/ > /ŏ/ (*Salona* > *Solin*); lat . /ĭ/, /ŭ/ > /ь/, /ъ/ > / a / (*Buccuri* > * *Bъkъr* ь > *Bakar*); nastanak nazalnih vokala /*ę/* i /*ǫ* / te njihova denazalizacija (*Parentium* >* *Porę*čь > *Poreč*, *Basante* > * *Bosǫt* ъ > *Bosut*) itd.

U hrvatskome srednjovjekovlju obilno je potvrđena i (slavenskim) podrijetlom ishodišne riječi hrvatska onimija – Hrvati osnivaju nova naselja kojima nadijevaju imena poput *Ostrovica, Biograd, Šibenik, Vrulja, Ostrog, Rastoka* …, svojim imenima nazivaju polja, šume, potoke, vrhove, uzvisine, brda, uvale, školjeve, rtove… Dosadašnja istraživanja tog dijela srednjovjekovne hrvatske onimije pokazuju postojanje vrlo izgrađenoga toponimijskog sustava.

Iz praslavenskog zajedništva baštinjene tvorbene tipove antroponima nalazimo potvrđene u srednjovjekovnim vrelima pisanim svim trima hrvatskim pismima : složena imena (*Višeslav*, *Trpimir* , *Držislav* , *Zvonimir* , *Dobrovit* …), izvedenice (*Držiha* , *Radonja* , *Bratohna* , *Dragota* , *Prvoš* …) i neizvedena imena (*Golob* , *Vuk* , *Zec* …). Kristijanizacijom u imenski sustav postupno ulaze svetačka , hrvatskome jeziku prilagođena , imena (*Petar* , *Ivan* , *Andrija* , *Jakov* , *Stjepan* , *August* , *Jeronim* , *Martin* , *Marta* …

). S lijedi višestoljetno razdoblje suživota hrvatskih narodnih i pohrvaćenih svetačkih imena . On se , uz ostalo , očituje u mnogobrojnim hibridnim izvedenicama od pune ili pokraćene osnove svetačkog imena i hrvatskog sufiksa (npr.
Petre
ša
), u hibridnim složenicama (npr.
Jurislav
, Petrislav
) te dvorječnim imenima (npr .
Petar
Kre
šimir
).

U srednjovjekovnim vrelima prati se , potrebom začvrstim i stalnim sustavom imenovanja u sve složenijem društvenom ustroju uvjetovan , razvoj antroponimijske formule : od osobnoimenske , preko osobnoimensko - pridjevačke do osobnoimensko - prezimenske . Nasljeđujući zatečena aloglotna imena ili imenujući ljude , naselja i izuzetno razveden morfološki pejzažnizinskoga , planinskoga i primorskoga kraja , Hrvati točine biljegom vlastitoga jezika i imenskoga sustava . Slika hrvatske prošlosti ,života hrvatskih krajina i hrvatskog jezika oslikana svjedočanstvom imenskih potvrda jošnije dovršena . Daljnja onomastička istraživanja trebala bi je učiniti jasnijom , preciznijom , izoštrenijom i slojevitijom.